

Міжнародна практика регулювання прав інтелектуальної власності в сфері інформаційно-комунікаційних технологій

АНОТАЦІЯ. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), зокрема впровадження штучного інтелекту (ШІ), Big Data та технологій розподіленого реєстру (блокчейн, NFT), створив значний регуляторний розрив між територіальними засадами традиційного права інтелектуальної власності та глобальним, трансформуючим характером цифрових інновацій. Це обумовлює критичну необхідність аналізу міжнародної практики для формування ефективних правових механізмів. У статті систематизовано та проведено порівняльний аналіз ключових підходів, що застосовуються провідними юрисдикціями (США, ЄС, Китай) та міжнародними організаціями для адаптації ІВ-режиму до реалій ІКТ-середовища. Дослідження зосереджується на трьох фундаментальних площинах регулювання. По-перше, аналізуються колізії в патентному праві, пов'язані з патентоспроможністю програмного забезпечення, де юрисдикції демонструють суттєві відмінності у критеріях (наприклад, між фреймворком Alice/Mayo у США та критерієм технічного рішення у Китаї та ЄС). Окрему увагу приділено стандартозалежним патентам (SEPs) та обов'язку FRAND-ліцензування, де відсутність уніфікованих методологій призводить до загострення транскордонних спорів та використання агресивних процесуальних інструментів, таких як анти-позовні судові заборони (Anti-Suit Injunctions). По-друге, розглядається трансформація авторського права в цифровому просторі, особливо інститут відповідальності інтернет-посередників. Проведено порівняльний аналіз між моделлю «безпечної гавані» (Safe Harbor) Закону США про авторське право у цифрову епоху (DMCA) та проактивним обов'язком авторизації та запобігання порушенням, запровадженим статтею 17 Директиви ЄС про авторське право на єдиному цифровому ринку (DSM). По-третє, висвітлюються новітні виклики, спричинені генеративним ШІ та Big Data. Невизначеність щодо суб'єкта авторства ШІ-генерованого контенту стимулює пропозиції щодо запровадження sui generis прав. Крім того, аналізується регуляторний імператив щодо створення винятків для Текстового та Дата-Майнінгу (TDM) для уникнення «трагедії анти-спільності» та забезпечення доступу до даних для інновацій. Також обґрунтовано необхідність переходу до гнучких, проактивних регуляторних підходів, що стимулюють колективне ліцензування та транскордонну співпрацю, забезпечуючи при цьому захист прав творців та користувачів.

¹ **Єременко Андрій Валерійович** — кандидат економічних наук, доцент кафедри європейської економіки і бізнесу Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана (Київ, Україна). Сфера наукових інтересів: міжнародні економічні відносини, міжнародний рух капіталу, інтелектуальна власність, європейська інтеграція, європейська економіка, глобальна економіка, міжнародний бізнес, аналіз економік країн світу. Електронна адреса: yeremenko.andriy@kneu.edu.ua. ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-6177-838X>

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інтелектуальна власність, інформаційно-комунікаційні технології, штучний інтелект, авторське право, патентне право, програмне забезпечення, Big Data, блокчейн, NFT, Всесвітня організація інтелектуальної власності, Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС).

Вступ

Мета даної статті полягає в здійсненні порівняльно-правового аналізу ключових міжнародних моделей регулювання ІВ у сфері ІКТ, ідентифікації причини їхньої розбіжності та на основі аналізу останніх наукових публікацій та правозастосовної практики обґрунтування перспективних шляхів вирішення існуючих регуляторних проблем, включаючи пропозиції щодо впровадження нових правових інститутів.

Сучасна сфера ІКТ виступає головним рушієм світового економічного зростання та інновацій. Проте, саме динаміка цього сектору ставить перед системою ІВ найскладніші виклики. Традиційні інститути ІВ, які ґрунтуються на територіальних принципах Бернської та Паризької конвенцій, виявилися недостатньо гнучкими для ефективного регулювання глобального та швидкозмінного цифрового середовища, що призводить до формування масштабного регуляторного розриву.²

Проблема полягає в асинхронності: швидкість технологічних змін в ІКТ, особливо поява генеративного штучного інтелекту (ШІ), обробка масивів Big Data та технології блокчейн, значно випереджає здатність національних і міжнародних правових систем адаптуватися. Ця правова невизначеність безпосередньо загрожує як стимулам для інноваторів, так і правам творців.

З практичної точки зору, невизначеність правового режиму має прямі економічні наслідки. Наприклад, незрозумілість того, хто є автором контенту, створеного за допомогою ШІ³, або відсутність масштабованих моделей ліцензування Big Data для навчання алгоритмів⁴, провокує правову нестабільність і транскордонні судові спори. Існує реальний ризик виникнення так званої «трагедії анти-спільності» (Tragedy of the Anticommons), коли фрагментація та множинність прав ІВ на ключові

² OMPI. "Management of academic intellectual property and early stage innovation in countries in transition." WIPO, 2010. <https://www.wipo.int/publications/es/details.jsp?id=4117&plang=EN>

³ Mackenzie Caldwell. What Is an "Author"? — Copyright Authorship of AI Art Through a Philosophical Lens | Published in Houston Law Review. <https://houstonlawreview.org/article/92132-what-is-an-author-copyright-authorship-of-ai-art-through-a-philosophical-lens>

⁴ Copyright and Artificial Intelligence, Part 3: Generative AI Training Pre-Publication Version. <https://www.copyright.gov/ai/Copyright-and-Artificial-Intelligence-Part-3-Generative-AI-Training-Report-Pre-Publication-Version.pdf>

технологічні ресурси (наприклад, патенти у сфері стандартів або неструктуровані дані) призводять до їхнього недовикористання, перешкоджаючи подальшій інновації та дифузії технологій.⁵

Відповідно, міжнародна практика регулювання ІВ не є уніфікованою системою, а радше комплексом різних національних рішень (США, ЄС, Азія). Систематизація та порівняльний аналіз цих розрізнених підходів є критично важливим завданням як для наукової доктрини, так і для формування міжнародної політики.

Незважаючи на зусилля міжнародних організацій, зокрема ВОІВ⁶, та постійну модернізацію національних законодавств, низка фундаментальних проблем у сфері ІКТ залишається невирішеною:

1. На міжнародному рівні відсутній єдиний консенсус щодо правового статусу ШІ-генерованих творів. Питання, чи можуть ШІ-системи бути винахідниками або авторами, а також чиї права власності виникають на їхній «вихідний продукт» (output)⁷, залишається предметом гострих дискусій.

2. Існує фундаментальна невідповідність між моделями регулювання відповідальності інтернет-посередників. Модель «безпечної гавані» DMCA у США суттєво контрастує з моделлю проактивного обов'язку, запровадженою статтею 17 Директиви DSM в ЄС.⁸ Цей дисбаланс створює різні умови для ведення цифрового бізнесу та порушує питання про стандарти захисту авторських прав у глобальному масштабі.

3. Найбільш очевидною ця проблема є у сфері висококонкурентних Standard Essential Patents (SEPs). Нестача уніфікованих правил вирішення юрисдикційних колізій, особливо у випадках паралельних судових процесів, змушує суди вдаватися до процесуальних інструментів, таких як анти-позовні судові заборони (з *англ.* Anti-Suit Injunctions)⁹, що може підірвати міжнародну правову ввічливість (з *англ.* comity).

Проблематика міжнародного регулювання прав ІВ, особливо в контексті ІКТ та новітніх технологій, досліджується у працях таких вчених,

⁵ Heller M. A., Eisenberg R. S. Can patents deter innovation? The anticommons in biomedical research — Pub-Med. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/9563938/>

⁶ Актуальні проблеми інтелектуальної власності в інформаційній сфері. https://nbuviap.gov.ua/images/informaciyni_vidanya/akt_problem_intelekt_vlasnosti/2024_Aktualni_problemu_no02.pdf

⁷ Gaidartzi Anthi, Stamatoudi Irini. Authorship and Ownership Issues Raised by AI-Generated Works: A Comparative Analysis. URL: <https://www.mdpi.com/2075-471X/14/4/57>

⁸ Peguera Miguel. The DMCA Safe Harbors and Their European Counterparts: A Comparative Analysis of Some Common Problems — ResearchGate. https://www.researchgate.net/publication/228172639_The_DMCA_Safe_Harbors_and_Their_European_Counterparts_A_Comparative_Analysis_of_Some_Common_Problems

⁹ Tsilikas Haris. Anti-suit injunctions for standard-essential patents: the emerging gap in international patent enforcement. Journal of Intellectual Property Law & Practice. Oxford Academic. <https://academic.oup.com/jiplp/article/16/7/729/6291432>

як Андрощук Г.¹⁰, Дубняк М.¹¹, Заярний О.¹², Касич А. та ін.¹³, Кузьменко О.¹⁴, Тимошенко Є.¹⁵, Тюрня Ю.¹⁶, Шевченко А.¹⁷ та інших дослідників. Однак, незважаючи на розробленість визначеного питання, тема залишається відкритою і потребує додаткового опрацювання.

Міжнародна практика регулювання ІВ в ІКТ-сфері

Останні наукові публікації та міжнародні звіти у сфері ІВ рішуче фокусуються на правових викликах, породжених швидкою цифровою трансформацією та розвитком ШІ.

Звіт ВОІВ «World Intellectual Property Report 2024» підкреслює необхідність розробки інноваційних політик, які будуть ґрунтуватися на розвитку інноваційних можливостей та економічного зростання. У 2024 році ВОІВ запровадила нову методологію, що ґрунтується на даних, для допомоги політикам в ухваленні обґрунтованих рішень щодо інновацій та промислової політики. Це підкреслює глобальний перехід до доказової політики у сфері ІВ.

Провідні юридичні видання та аналітичні центри у 2023-2024 роках зосереджують увагу на правових питаннях, які ставить ШІ перед системою ІВ. Основні дискусії точаться навколо:

- Вимога, щоб «винахідником» була лише природна особа, суперечить реаліям винаходів, створених або значною мірою згенерованих ШІ. Постає питання, чи має винахід, згенерований ШІ, підлягати патентному захисту.
- Схожі питання виникають у сфері авторського права, де також заперечується надання захисту творам, повністю розробленим ШІ. Це вимагає розширення поточних настанов щодо винахідництва та авторства для забезпечення захисту ІВ у сучасних умовах.

¹⁰ Андрощук Г. Інтелектуальна власність і штучний інтелект: хто автор? DOI: <https://doi.org/10.15407/jai2022.01.166>

¹¹ Дубняк М. Правові підходи в законі ЄС про штучний інтелект: досвід для України. Інформація і право. 2024, № 2 (49), С. 102–118. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.3\(50\).311600](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.3(50).311600)

¹² Заярний О. А. Законодавче забезпечення розробки і застосування технологій штучного інтелекту в умовах війни та європейської інтеграції України. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-559-4-12>

¹³ Касич А. О., Яковенко Я. Ю., Ключ Ю. М., Динько І. Ю. «Штучний інтелект та інтелектуальна власність у креативній індустрії: можливості і виклики». Вісник НТУ «Харківський політехнічний інститут», 2023. <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2023.6.77>.

¹⁴ Кузьменко О., Чорна В., Островський С. Правове регулювання запровадження та використання штучного інтелекту. Київський часопис права. (1). 2024. 173-177. DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2024.1.23>

¹⁵ Тимошенко Є. А. Правова природа штучного інтелекту: проблеми і перспективи. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 4. С. 424–425. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/104>

¹⁶ Тюрня Ю. Визначення поняття адміністративно-правового регулювання діяльності зі створення, впровадження та використання штучного інтелекту в Україні. Науковий журнал «Juris Europensis Scientia». 3/2022. 72–78. DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v3.2022.14>

¹⁷ Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні: монографія / А. І. Шевченко, С. В. Барановський, О. В. Білокобильський та інші. за заг. ред. А. І. Шевченка. — Київ: Інститут проблем штучного інтелекту, 2023. — 305 с. DOI: [10.15407/development_strategy_2023](https://doi.org/10.15407/development_strategy_2023)

На національному рівні, що відповідає міжнародним тенденціям, відбувається вдосконалення механізмів захисту прав у цифровому середовищі. Це включає формування національного переліку вебсайтів, що порушують права ІВ, а також оцінку потенціалу технології блокчейну для захисту об'єктів права ІВ, зокрема для фіксації авторства. Результати досліджень цифрової трансформації в регіонах України за 2024 рік показують зростання інституційної спроможності та розвитку Інтернету як ключових показників у сфері ІКТ.

Регулювання прав ІВ у світі ІКТ відбувається на кількох рівнях: міжнародні договори, національне законодавство та інституційні політики, що включають ліцензійні угоди, R&D співпрацю та консорціуми. Міжнародні договори, такі як Угода ТРІПС, встановлюють мінімальні стандарти захисту, але залишають значну свободу національним юрисдикціям у питаннях, що стосуються ІКТ, особливо алгоритмів та даних.

Сучасні наукові дослідження, зосереджені на еволюції ІВ у цифрову еру, підкреслюють нагальну потребу в модернізації законодавства та зміцненні транскордонного співробітництва.¹⁸ ВОІВ активно працює над цими питаннями, наприклад, через ініціативи, що пов'язують ІВ з Цілями сталого розвитку (ЦСР). Крім того, ВОІВ приділяє увагу розбудові інституційної бази, створюючи навчальні заклади з питань ІВ (ІРТІ) та готуючи тренерів для поширення знань про захист ІВ у всьому світі.

Функція ІВ в ІКТ-секторі значною мірою реалізується через ліцензування. Ліцензування ІВ стало ключовою формою торгівлі та основним шляхом для дифузії інновацій, знань та інформації. Це дозволяє компаніям отримувати доступ до технологій, якими вони не володіють, знижуючи бар'єри для виходу на ринок. Водночас, ліцензування створює стимули для R&D, дозволяючи інноваторам компенсувати інвестиції, необхідні для успішної розробки нових технологій. Ліцензійні угоди, зокрема добровільні ліцензії, визнаються найбільш ефективним шляхом для передачі необхідного ноу-хау та впровадження технологій.¹⁹

Один із ключових, але прихованих факторів, що впливає на інноваційну екосистему ІКТ, – це захист комерційної таємниці (ноу-хау). Міжнародний індекс інтелектуальної власності 2025 року показав, що захист комерційної таємниці залишається однією зі слабких ланок у світі. Середній показник у цій категорії становить лише 48,97 %, що є найнижчим у всьому Індексі.²⁰ Це має далекосяжні наслідки. В ІКТ-сфері, де багато

¹⁸ Racheal Adams. The Evolution of Intellectual Property Rights in the Digital Age — ResearchGate. https://www.researchgate.net/publication/376196784_The_Evolution_of_Intellectual_Property_Rights_in_the_Digital_Age

¹⁹ Joy Y. Xiang. Intellectual Property, Antitrust, and Access to Essential Technologies - Lewis & Clark Law School Digital Commons. <https://lawcommons.lclark.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1076&context=lclr>

²⁰ Актуальні проблеми інтелектуальної власності в інформаційній сфері — Центр досліджень соціальних комунікацій. https://nbuviap.gov.ua/images/informaciyni_vidanya/akt_problem_intelekt_vlasnosti/2025/2025_Aktualni_problemu_no08.pdf

цінних активів (алгоритми, непатентоспроможне ноу-хау, Big Data) захищаються саме як комерційна таємниця, низький рівень охорони прямо підвищує ризики при міжнародній передачі технологій, R&D співпраці та створенні консорціумів. Збільшення ризику призводить до зменшення довіри та зростання вартості ліцензування, що уповільнює дифузії критично важливих, хоча й непатентоспроможних, ІКТ-інновацій.

Патентне право в сфері інформаційних технологій та алгоритмів

Правовий режим патентування ПЗ є однією з найбільш розбіжних та складних сфер міжнародного регулювання ІВ. Юрисдикції, незважаючи на загальну мету стимулювання інновацій, застосовують принципово різні критерії для відмежування патентоспроможних технічних винаходів від непатентоспроможних абстрактних ідей чи бізнес-методів.

Сполучені Штати Америки (США). Вихідною точкою та головною перешкодою для розробників ПЗ у США є необхідність довести, що рішення не є простою «абстрактною ідеєю». Цей підхід ґрунтується на судовій практиці, зокрема на рішеннях у справах *Mayo Collaborative Services v. Prometheus Laboratories, Inc.* (2012) та *Alice Corp. v. CLS Bank International* (2014), які сформували так званий фреймворк *Alice/Mayo*. Цей двоступеневий тест є алгоритмом, який використовується Патентним офісом США (USPTO) для експертизи заявок, вимагаючи, щоб винахід містив «щось більше», ніж просто абстрактна ідея, щоб отримати охорону.²¹ Логіка полягає в запобіганні небезпечній монополізації широких пластів абстрактних математичних чи економічних знань.

Європейський Союз (ЄС). Європейська практика історично вимагала, щоб винахід мав «технічний характер». З червня 2023 року в ЄС набули чинності механізми Унітарного патенту та Єдиного патентного суду (UPC). Ці інституції дозволяють заявникам, які отримали європейський патент, запросити унітарний ефект, що надає автоматичну охорону одразу в багатьох країнах-учасниках (наразі 17). Це спрощує захист програмних винаходів, але водночас створює симетричний ризик централізованого анулювання патенту єдиним рішенням UPC. Вимоги патентування ПЗ залишаються сфокусованими на доведенні технічного внеску винаходу.

Китайська Народна Республіка (КНР). Китайський підхід (через Національну адміністрацію інтелектуальної власності, CNIPA) також виключає з патентоспроможності алгоритми та бізнес-методи, якщо вони не мають додаткових технічних ознак. Ключовим запитом є те, чи описує заявка «технічне рішення». Технічне рішення визначається як використання законів природи для вирішення технічної проблеми та досягнення

²¹ Корогод І. Патентування програмного забезпечення: як це бачать ЄС та США? — Sayenko Kharenko. <https://sk.ua/uk/patentuvannja-programnogo-zabezpechennja-jak-ce-bachat-ies-ta-ssha/>

технічного ефекту. Хоча китайський стандарт у минулому десятилітті став сприятливішим для ІІІ та ПЗ-винаходів, ніж раніше, на практиці існує непослідовність у застосуванні критеріїв експертами СНІРА, що ускладнює прогнозованість отримання патентів.²² Наступна таблиця узагальнює основні відмінності у підходах до патентоспроможності ПЗ.

Таблиця 1

**ПОРІВНЯННЯ КРИТЕРІЇВ ПАТЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОГРАМНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У КЛЮЧОВИХ ЮРИСДИКЦІЯХ**

Критерій	США (USPTO, Фреймворк Alice/Mayo)	ЄС (ЄПВ/ЄПС)	Китай (СНІРА)
Основне виключення	Абстрактна ідея (Abstract Idea)	Нетехнічний винахід (Non-technical invention)	Алгоритми та бізнес-методи без технічного рішення
Фокус аналізу	Двоетапний тест: чи є винахід абстрактною ідеєю, та чи містить він «щось більше»	Технічний характер, технічна проблема та технічний ефект	Наявність технічних особливостей та досягнення технічного ефекту
Загальна тенденція	Судова практика (Mayo/Alice) залишається обмежувальною	Централізація захисту через Унітарний патент	Послаблення критеріїв, але непослідовність застосування

Джерело: розроблено автором за даними^{20, 21}

Стандартизація відіграє критично важливу роль в ІКТ-індустрії (наприклад, мобільні технології LTE, 4G, 5G, IoT), оскільки вона забезпечує взаємодію між пристроями та різними виробниками.²³ Для забезпечення такої сумісності певні патенти повинні бути обов'язково включені у стандарт – вони називаються стандартозалежними патентами (SEPs).

Щоб запобігти зловживанню монопольним становищем, яке виникає у власника SEP після його включення у стандарт, організації зі стандартизації вимагають від власників SEPs зобов'язання ліцензувати їх на справедливих, розумних та недискримінаційних умовах (FRAND – Fair, Reasonable, and Non-Discriminatory). Цей механізм має на меті

²² Portnov Michael. AI Patent Eligibility: Observations and Lessons for the U.S. and China — Fish & Richardson. <https://www.fr.com/insights/thought-leadership/articles/ai-patent-eligibility-observations-and-lessons-for-the-us-and-china/>

²³ Dornis Tim. Standard-Essential Patents and FRAND Licensing — At the Crossroads of Economic Theory and Legal Practice. Request PDF — ResearchGate. URL: https://www.researchgate.net/publication/345242367_Standard-Essential_Patents_and_FRAND_Licensing-At_the_Crossroads_of_Economic_Theory_and_Legal_Practice

збалансувати стимули для інноваторів (забезпечення винагороди) і захист користувачів від «патентного шантажу» (patent hold-up).²⁴

Суди по всьому світу (у США, ЄС, Китаї та Індії) активно розробляють методології для розрахунку FRAND-ставок. Ці методології враховують такі складні економічні фактори, як ризики «роялті-стекингу» (royalty stacking – коли сукупна сума роялті за використання всіх необхідних SEP стає надмірною) та необхідність застосування правила «інкрементної вартості» (визначення цінності SEP, незалежно від вартості стандарту).

Неузгодженість критеріїв патентоспроможності ПЗ/алгоритмів між юрисдикціями безпосередньо призводить до ескалації крос-кордонних спорів щодо SEPs. Оскільки стандарти ІВ залишаються національними, інноватори мають стимул шукати найбільш сприятливий суд (Forum Shopping) для ведення справ, що призводить до накопичення паралельних проваджень у висококонкурентних секторах (5G, IoT).

У відповідь на цю юрисдикційну некерованість суди вдаються до агресивних процесуальних інструментів, таких як анти-позовні судові заборони (Anti-Suit Injunctions, ASIs). ASI – це судовий наказ, який забороняє стороні продовжувати або ініціювати паралельні судові процеси в іноземній юрисдикції. Наприклад, у справі Microsoft Corp. v. Motorola, Inc. суд застосував ASI, щоб заблокувати примусове виконання SEPs у Німеччині.²⁵ Хоча ASIs ефективні для контролю над стратегією літигації та забезпечення процесуальної ефективності, їх застосування розглядається як виклик міжнародній правовій ввічливості (comity). Таким чином, регулювання ІВ у сфері SEPs зміщується від гармонізації прав до контролю юрисдикції.

Особлива проблема виникає у сфері Інтернету речей (IoT). Експерти стверджують, що якщо ліцензування SEPs буде широко впроваджене на рівні кінцевого пристрою (device-level licensing), це може негативно позначитися на інноваціях та підприємстві в IoT-секторі. Це підкреслює необхідність спрощення ліцензійних процесів, аби не допустити блокування розвитку нових сегментів ринку.

Регулювання авторського права у цифровому середовищі та інститут відповідальності посередників

Авторське право в цифровому середовищі регулюється міжнародними договорами ВОІВ (WIPO Internet Treaties) та наднаціональними актами.

²⁴ Chrysoula Pentheroudakis, Justus A. Baron. Licensing Terms of Standard Essential Patents — JRC Publications Repository. DOI: <https://doi.org/10.2791/32230>

²⁵ Jeffrey A. Berkowitz, Frank A. DeCosta. Strategic Considerations for Defending Litigation over Standard-Essential Patents. Articles. <https://www.finnegan.com/en/insights/articles/strategic-considerations-for-defending-litigation-over-standard-essential-patents.html>

Ключовим викликом є природа Інтернету як середовища, що дозволяє миттєве та масове поширення контенту, часто з порушенням прав. Централізованою фігурою у цьому регулюванні є інтернет-посередник (платформа, ISP), який, не будучи прямим порушником, забезпечує інфраструктуру для розміщення незаконного контенту.²⁶

Модель США (DMCA Safe Harbor). Закон США про авторське право у цифрову епоху (Digital Millennium Copyright Act, DMCA, 1998) став одним із перших нормативно-правових актів у світі, що врегулював авторсько-правові відносини у цифровому середовищі. DMCA запровадив концепцію «безпечної гавані» (Safe Harbor), згідно з якою постачальник онлайн-послуг звільняється від відповідальності за розміщення контенту, що порушує права, за умови, що він оперативно реагує на офіційне повідомлення про порушення, видаляючи або блокуючи доступ до такого контенту (Notice-and-Takedown).²⁷ Цей підхід є реактивним і базується на пасивній ролі посередника.

Модель ЄС (Директива 2019/79/ЄС, ст. 17). Директива ЄС про авторське право на єдиному цифровому ринку (DSM Directive) запровадила значно суворіший режим для постачальників послуг обміну контентом в Інтернеті (Online Content-Sharing Service Providers, OCSSPs), таких як YouTube. Стаття 17 Директиви передбачає можливість притягнення платформ до відповідальності за публічне надання контенту, завантаженого користувачами.

Це є «безпрецедентним зрушенням», оскільки покладає на OCSSPs проактивний обов'язок. Платформа може уникнути відповідальності лише у двох випадках: якщо вона (1) доклала «найкращих зусиль» (best efforts) для отримання авторизації або ліцензії на контент від правовласників; або (2) у разі відсутності ліцензії, доклала «найкращих зусиль» для запобігання завантаженню «зазначеного контенту» (earmarked content).²⁸

Ключова відмінність між моделями полягає у фокусі: DMCA надає перевагу пасивній ролі посередника та оперативному видаленню після повідомлення, тоді як стаття 17 DSM вимагає проактивного управління ризиками, що часто вимагає використання технологій автоматичної фільтрації контенту. Для правовласників такий підхід є привабливим, оскільки їм

²⁶ Seckin Yasemin. The Role of Intermediary Liability in Balancing Copyright Law in the Digital World. February 2023. https://www.researchgate.net/publication/368661081_The_Role_of_Intermediary_Liability_in_Balancing_Copyright_Law_in_the_Digital_World

²⁷ Кочина О. С. Міжнародно-правовий досвід захисту авторських прав у всесвітній інтернет-мережі та перспективи його застосування в Україні. <https://ir.stu.cn.ua/bitstreams/a4848338-e7bb-45b4-bc47-8119b0dc18c6/download>

²⁸ Blackwell Lucas. The death of article 17: how the CJEU in Poland V. parliament created a framework which prevents holding youtube liable for copy — Southwestern Law School. <https://www.swlaw.edu/sites/default/files/2024-06/9%20-%20Blackwell.pdf>

легше притягнути до відповідальності великого посередника, ніж мільйони анонімних кінцевих порушників.

Таблиця 2

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РЕЖИМІВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ІНТЕРНЕТ-ПОСЕРЕДНИКІВ**

Характеристика	США (DMCA Safe Harbor)	ЄС (Директива DSM, Ст. 17)
Основний принцип	Пасивна відповідальність («Безпечна гавань»)	Активна відповідальність / Обов'язок авторизації / ліцензування
Механізм захисту	Notice-and-Takedown (Повідомлення та видалення)	Best Efforts (Найкращі зусилля) щодо отримання ліцензій та Prevention (Запобігання) щодо «зазначеного контенту»
Юридичне обґрунтування	Захист інтернет-інновацій шляхом мінімізації ризиків для ISP	Забезпечення належної компенсації творцям на Єдиному цифровому ринку
Оцінка ефективності	Критика за недостатній захист прав у Web 2.0	Критика за ризик «оверблокування» та загрозу свободі вираження

Джерело: розроблено автором за даними ^{29, 30, 31}

Перехід ЄС до проактивної відповідальності (ст. 17) є прямою відповіддю на неспроможність пасивної моделі (DMCA) ефективно контролювати масове порушення авторських прав у Web 2.0. Однак це рішення призвело до виникнення нового, не менш гострого конфлікту: між посиленням захистом прав власників та необхідністю захисту фундаментальних прав користувачів, зокрема свободи вираження поглядів та права на інформацію.

Для пом'якшення ризиків так званого «оверблокування» (видалення правомірного контенту, наприклад, цитат, пародій або контенту, що підпадає під винятки) Європейський законодавець встановив ряд ex-ante та ex-post механізмів захисту прав користувачів (статті 17(7)-(9)).

²⁹ EU commission finally publishes Guidance on Article 17 DSM Copyright Directive. <https://www.hoganlovells.com/en/publications/eu-commission-finally-publishes-guidance-on-article-17-dsm-copyright-directive>

³⁰ The implementation challenge of art. 17 CDSM directive: an “institutional” option? — Latest blog articles — Maastricht University. <https://www.maastrichtuniversity.nl/blog/2021/05/implementation-challenge-art-17-cdsm-directive-%E2%80%9Cinstitutional%E2%80%9D-option>

³¹ Teresa Nobre. The Post-DSM Copyright Report: Article 17 — COMMUNIA Association. <https://communia-association.org/2024/05/13/the-post-dsm-copyright-report-article-17/>

Наприклад, платформи повинні гарантувати, що заходи фільтрації не блокують правомірне використання.

Виклик імплементації полягає в тому, що національні закони держав-членів ЄС по-різному реалізували ці гарантії. Деякі країни запровадили деталізовані норми, що вимагають від платформ застосування субстантивних ex-ante заходів для захисту прав користувачів при завантаженні. Інші ж обмежилися простим повторенням тексту Директиви, фактично залишаючи платформам вирішувати, які заходи вживати, а судам – інтерпретувати, чи були ці заходи «збалансованими». Така неоднорідна імплементація підтверджує, що навіть спроба гармонізації на рівні ЄС стикається зі структурними проблемами, де посилення одного права (захист авторського права) неминуче створює напругу в іншому (свобода вираження).

Інтелектуальна власність та новітні технології (ШІ, Big Data, блокчейн)

Зростаюче використання ШІ, особливо генеративних моделей, здатних створювати контент (тексти, музику, зображення) та робити винаходи, ставить під сумнів саму основу права ІВ – принцип «людського авторства». Центральне питання, що обговорюється ВОІВ, полягає в тому, чи має ШІ-генерований контент право на захист, і якщо так, хто є суб'єктом права.³²

Юридична доктрина визначила три можливі «автори» або суб'єкти права на ШІ-контент: (1) розробник ШІ; (2) сама система ШІ; (3) кінцевий користувач, який надає початковий запит (prompt).

Поточна міжнародна практика, включаючи США та більшість європейських країн, дотримується принципу «суворо людського авторства» (strict human authorship). Проте, цей принцип перебуває під зростаючим тиском через трансформаційний потенціал технологій. Резонансні судові справи, такі як спроби запатентувати винаходи, створені системою DABUS (Thaler v. Perlmutter), продемонстрували труднощі адаптації традиційного патентного та авторського права, оскільки суди відмовляються визнавати ШІ як винахідника або автора.

На міжнародному рівні тривають активні дискусії щодо необхідності юридичних реформ. ВОІВ активно обговорює «проблему вихідного продукту» (output problem), включаючи питання захисту самих моделей ШІ та взаємозв'язку між вхідними даними та ІВ на вихідний продукт.³³ Існують пропозиції щодо запровадження двоступеневого правового механізму:

³² Kelvin L.Nkai. AI-generated content and IP rights: Challenges and policy considerations — Diplo. <https://www.diplomacy.edu/blog/ai-generated-content-and-ip-rights-challenges-and-policy-considerations/>

³³ Artificial Intelligence and Intellectual Property — WIPO. <https://www.wipo.int/en/web/frontier-technologies/artificial-intelligence/index>

надання *sui generis* прав для творів, створених ШІ, але з істотним людським внеском, тоді як контент, створений повністю автономно, має бути поміщений у суспільне надбання без копірайту.³⁴ Ця модель спрямована на захист моральних прав традиційних людських творців і водночас стимулювання інвестицій у розробку ШІ-інструментів.³⁵

Початкові національні кроки вже робляться. Наприклад, законодавство Арканзасу (США) пропонує визначати власником ШІ-генерованого контенту особу, яка надає дані для навчання моделі або роботодавця, якщо контент створено в рамках службових обов'язків, підкреслюючи, що згенерований контент не повинен порушувати існуючих прав інтелектуальної власності.³⁶

Таблиця 3

**РЕГУЛЯТОРНІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТА ПРАВА
НА ШІ-ГЕНЕРОВАНИЙ КОНТЕНТ**

Модель Авторства / Винахідництва	Опис	Обґрунтування	Статус (Практика / Пропозиція)
Суворо людське авторство	Права належать лише людині (розробнику або користувачу)	Збереження цілісності традиційних систем ІВ та моральних прав	Переважає міжнародна практика
<i>Sui Generis</i> права	Створення нового, обмеженого права для оператора/розробника ШІ	Стимулювання інвестицій у розробку ШІ-інструментів, коли людський внесок є значним	Активно обговорюється ВОІВ. Пропонується для робіт зі значним людським внеском
ШІ як інструмент (Права власнику)	Права на вихідний продукт належать власнику ШІ	Відповідність загальним принципам права власності на інструмент	Впроваджується у деяких національних законах (наприклад, Арканзас, США)

Джерело: розроблено автором за даними ^{34, 35, 37}

³⁴ Haochen Sun. Redesigning Copyright Protection in the Era of Artificial Intelligence | Iowa Law Review. <https://ilr.law.uiowa.edu/sites/ilr.law.uiowa.edu/files/2022-11/Redesigning%20Copyright%20Protection%20in%20the%20Era%20of%20Artificial%20Intelligence.pdf>

³⁵ Ryan Abbott. The Artificial Inventor Project — WIPO. https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2019/06/article_0002.html

³⁶ Artificial Intelligence 2025 Legislation — National Conference of State Legislatures. <https://www.ncsl.org/technology-and-communication/artificial-intelligence-2025-legislation>

³⁷ Hayleigh Boshier. WIPO Impact of Artificial Intelligence on IP Policy Response from Brunel University London, Law School & Centre for Artificial Intelligence. URL: https://www.wipo.int/documents/d/frontier-technologies/docs-en-artificial-intelligence-call-for-comments-org_brunel.pdf

Обробка та використання масивів Big Data є економічною основою для більшості ІКТ-інновацій, включаючи ШІ. Проте правовий захист самих даних є вкрай складним. Авторське право традиційно захищає форму вираження, а не інформацію як таку. Захист може поширюватися на структуру бази даних (через *sui generis* право в ЄС), але не застосовується до неструктурованих даних (noSQL), які є типовими для Big Data. З огляду на це, комерційна таємниця (trade secret) залишається одним із найважливіших механізмів захисту як самих даних-корпусів, так і кореляцій та висновків, згенерованих ШІ-системами.³⁸

Використання Big Data для навчання генеративних ШІ-моделей вимагає масового копіювання та аналізу існуючих творів, процес відомий як Текстовий та Дата-Майнінг (TDM). Регулятори визнали, що абсолютний контроль правовласників над цим процесом призведе до блокування технологічного прогресу. Це призвело до необхідності запровадження винятків з авторського права для TDM.³⁹

Такі винятки вже діють у ряді правових систем. Наприклад, Директива DSM в ЄС та законодавство Японії дозволяють здійснювати TDM для некомерційного наукового дослідження та комп'ютерного аналізу.⁴⁰ Впровадження широких винятків для TDM є чітким політичним сигналом: сприяння інноваціям (розвитку ШІ) отримує пріоритет над абсолютним контролем власників авторських прав, коли їхні твори використовуються як дані для навчання, а не як твір у традиційному сенсі. Це є регуляторним механізмом, спрямованим на уникнення «трагедії анти-спільності», яка б виникла через необхідність отримувати індивідуальні ліцензії на мільярди одиниць контенту.

Проте, питання комерційного TDM залишається гострим. У США триває інтенсивна суперечка між розробниками ШІ та правовласниками. Розробники стверджують, що вимога індивідуального ліцензування є «надто дорогою і громіздкою» і «гальмувала б трансформаційну технологію».⁴¹ Правовласники, навпаки, наполягають, що використання їхнього контенту є «ціною ведення бізнесу». Управління авторського права США (USCO) висловилося проти запровадження примусового ліцензування (compulsory licensing) з фіксованими роялті, рекомендуючи натомість розвиток ринку добровільного або колективного ліцензування.

³⁸ Daniel Gervais. Exploring the Interfaces Between Big Data and Intellectual Property Law | JIPITEC. <https://www.jipitec.eu/jipitec/article/view/242>

³⁹ Sean Flynn. Research Exceptions in Comparative Copyright Law — Wolters Kluwer. <https://legalblogs.wolterskluwer.com/copyright-blog/research-exceptions-in-comparative-copyright-law/>

⁴⁰ Juan-Carlos Fernandez-Molina and Fernando Esteban de la Rosa. Copyright and Text and Data Mining: Is the Current Legislation Sufficient and Adequate? — Preprint. https://preprint.press.jhu.edu/portal/sites/default/files/12_24.3fernandez.pdf

⁴¹ Stuart D. Levi, Mana Ghaemmaghami. Copyright Office Weighs In on AI Training and Fair Use | Skadden, Arps, Slate, Meagher & Flom LLP. <https://www.skadden.com/insights/publications/2025/05/copyright-office-report>

Технологія блокчейн та невзаємозамінні токени (NFT) є прикладом того, як ІКТ можуть пропонувати нові інструменти для управління ІВ. NFT – це унікальний ідентифікатор, що записується в блокчейн і використовується для підтвердження права власності або автентичності цифрового твору.⁴² З юридичної точки зору, NFT є метаданими, а не самостійним об'єктом авторського права. Використання твору, пов'язаного з NFT, можливе лише з дозволу правовласника.⁴³

Монетизація ІВ через продаж NFT зазвичай не передбачає автоматичної передачі прав ІВ на базовий актив (наприклад, зображення, відео). Покупець NFT, як правило, отримує лише ліцензію на використання твору, якщо інше чітко не прописано в умовах продажу або в смарт-контракті, що забезпечує виконання транзакції. Це робить критично важливим чітке юридичне формулювання умов продажу та ліцензування, аби запобігти зловживанню ІВ (наприклад, карбуванню неавторизованих NFT).⁴⁴

Розширення цифрових активів та розвиток метавсесвіту, що базується на блокчейні, створює нові виклики для вирішення спорів.⁴⁵ Хоча прихильники смарт-контрактів вважають, що ця технологія може створити «транзакційно-безвитратне середовище», вона не може повністю замінити традиційні суди. Смарт-контракти не мають механізмів для стабільної юридичної інтерпретації, яка є необхідною для вирішення складних ІВ-спорів.⁴⁶ Тому для вирішення спорів у сфері NFT та метавсесвіту активно досліджуються нові методи альтернативного вирішення спорів (ADR, ODR), включаючи децентралізований арбітраж.

Транскордонне правозастосування та вирішення спорів

Глобальний характер ІКТ та Інтернету робить порушення ІВ транскордонними за своєю суттю. Це створює величезні проблеми для правозастосування. Основні виклики включають визначення, закони якої країни

⁴² Гутий Б. В. Блокчейн та захист інтелектуальної власності: перспективи впровадження. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2025/1_2025/11.pdf

⁴³ Майданик Л. NFT: Приватноправовий погляд через зв'язок з авторським правом. Теорія і практика інтелектуальної власності №1/2022. DOI: <https://doi.org/10.33731/12022.258183>

⁴⁴ Farah Mukaddam. NFTs and Intellectual Property Rights | Deutschland | Global law firm | Norton Rose Fulbright. <https://www.nortonrosefulbright.com/de-de/wissen/publications/1a1abb9f/nfts-and-intellectual-property-rights>

⁴⁵ Gioia Arnone, Marco Giacalone. Redefining Dispute Resolution Mechanisms for Digital Assets in the Metaverse: Exploring the Role of Blockchain and Emerging Technologies. <https://ejlt.org/index.php/ejlt/article/view/1108>

⁴⁶ Jeremy M. Sklaroff. Smart Contracts and the Cost of Inflexibility — Penn Carey Law: Legal Scholarship Repository. https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=prize_papers

застосовуються (conflicts of law), розбіжності у правових стандартах між юрисдикціями, а також, що найважливіше, забезпечення виконання судових рішень за кордоном.⁴⁷

У справах про порушення авторських прав суди можуть приймати юрисдикцію на різних підставах: місця проживання або дімилію відповідача (наприклад, у Великобританії) або місця, де було завдано шкоди (США, long arm jurisdiction). Це часто призводить до ситуацій, коли правовласники змушені судитися у незнайомих іноземних юрисдикціях, незважаючи на високі витрати та необхідність залучення місцевих юристів.⁴⁸ Прикладом складності є ситуація, коли суди (наприклад, у Вірджинії) можуть відмовитися від юрисдикції щодо глобальних комунікацій, навіть якщо місцевий ISP бере участь у порушенні. Незважаючи на зусилля міжнародних органів, зокрема Гаазької конференції з міжнародного приватного права, створити єдині правила юрисдикції у справах про авторське право, значного прогресу досягнуто не було.⁴⁹

У висококонкурентній сфері Standard Essential Patents (SEPs) транскордонні спори є нормою. Компанії, що звинувачуються у порушенні, часто подають зустрічні позови або ініціюють паралельні провадження в декількох країнах, прагнучи отримати перевагу (Forum Shopping).

Для боротьби з цією процесуальною тактикою суди використовують Anti-Suit Injunctions (ASIs). ASI – це судові накази, які забороняють стороні ініціювати або продовжувати судові розгляди в іноземних юрисдикціях. Хоча ASIs є ефективним інструментом для централізації та контролю над процесом, як це було у справі Microsoft v. Motorola, вони розглядаються як потенційний виклик міжнародній ввічливості та суверенним правам іноземних судів.

Застосування ASIs вказує на те, що за відсутності глобально узгоджених правил юрисдикції, національні суди використовують свої суверенні повноваження для захисту внутрішніх економічних інтересів та забезпечення ефективності, навіть якщо це призводить до конфліктів із міжнародно-правовою ввічливістю. Це підкреслює структурну неадекватність існуючих механізмів вирішення спорів у ІКТ-сфері.

⁴⁷ Analyzing Jurisdictional Challenges in Cross-Border IP Theft Cases Under Federal Law. — Leppard Law. Federal criminal lawyers. <https://federal-criminal.com/computer-crimes/analyzing-jurisdictional-challenges-in-cross-border-ip-theft-cases-under-federal-law-2/#~:text=Common%20jurisdictional%20challenges%20in%20cross,and%20cooperation%20between%20legal%20systems>

⁴⁸ International aspects of copyright - Squire Patton Boggs. <https://www.squirepattonboggs.com/~media/files/insights/publications/2012/10/international-aspects-of-copyright/files/international-aspects-of-copyright-practice%20note/fileattachment/international-aspects-of-copyright-practice-note.pdf>

⁴⁹ Raquel Xalabarder. Copyright: Choice of Law and Jurisdiction in the Digital Age. <https://digitalcommons.law.ggu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1067&context=annlsurvey>

Таблиця 4

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ БАЛАНС У ЛІЦЕНЗУВАННІ SEP_s (FRAND)

Виклик	Економічна концепція	Міжнародно-правове врегулювання (ЄС/США/КНР)	Механізм контролю
Патентний шантаж (Hold-up)	Зловживання монополією після встановлення стандарту	Встановлення розумного діапазону FRAND-ставок, врахування інкрементної вартості	Антимонополієне законодавство (Antitrust Policy)
Ухилення від ліцензування (Hold-out)	Несправедливе затягування переговорів ліцензіатом	Вимоги щодо добросовісного ведення переговорів (good-faith negotiation)	Резервування судової заборони лише для недобросовісних ліцензіатів
Юрисдикційний конфлікт	Прагнення отримати перевагу у вигідному суді (Forum Shopping)	Процесуальна стратегія запобігання паралельним провадженням	Анти-позовні судові заборони (Anti-Suit Injunctions)

Джерело: розроблено автором за даними⁵⁰.

Складність транскордонного правозастосування також проявляється у нових технологіях. Хоча блокчейн та смарт-контракти мають потенціал для децентралізованого вирішення спорів, їхня ефективність у складних ІВ-спорах залишається залежною від традиційної юридичної інтерпретації. Це означає, що, незважаючи на технологічну швидкість, кінцеве вирішення суперечок все ще гальмується повільною та територіальною природою аналогового права.

Висновки

Проведений аналіз міжнародної практики регулювання ІВ у сфері ІКТ підтверджує, що світові правові системи перебувають у фазі глибокої трансформації, але страждають від структурної фрагментації та відсутності міжнародного консенсусу. Дослідження виявило значну розбіжність у ключових інститутах ІВ. Патентоспроможність ПЗ визначається на основі

⁵⁰ Lizaveta Miadzvedskaya. Encouraging FRAND-ly Negotiations: A Comparison of the United States and European Approaches to Allowing Injunctive Relief In Cas — Washington University Open Scholarship. https://openscholarship.wustl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1694&context=law_globalstudies

трьох різних філософських підходів (Alice/Mayo у США, технічний ефект у ЄС та технічне рішення у КНР), що створює нерівні умови для міжнародних інноваторів. Аналогічно, у сфері авторського права моделі відповідальності інтернет-посередників (пасивна DMCA проти проактивної Article 17 DSM) суттєво відрізняються, що призводить до різних стандартів захисту прав у глобальному цифровому просторі.

Регулювання ІВ зміщується від суто охоронної (ретроспективної) функції до функції управління доступом та ліцензування. Це є стратегічним кроком, спрямованим на уникнення «трагедії анти-спільності». Світовий досвід показує це через запровадження винятків для Текстового та Дата-Майнінгу (TDM), які дозволяють використовувати захищений контент як дані для навчання ШІ, та через дискусію щодо моделі колективного ліцензування Big Data.

Нездатність традиційних інститутів, таких як принцип «людського авторства», відповідати викликам ШІ стимулює розробку нових, проміжних правових інструментів. До них належать пропозиції щодо запровадження *sui generis* прав для ШІ-контенту, створеного за участю людини, та використання технологій Blockchain/NFT як інструментів управління правами та автентифікації.

У сфері SEPs, де правозастосування є найбільш конкурентним, відсутність глобальної гармонізації призводить до агресивного використання національними судами процесуальних засобів, таких як антипозовні забезпечувальні заходи (з *англ.* *anti-suit injunctions*). Це є свідченням того, що в умовах структурної слабкості транскордонного правозастосування національні інтереси та суверенні повноваження виходять на перший план, часто ігноруючи міжнародну правову ввічливість.

Для забезпечення сталого розвитку ІКТ-сфери та захисту прав ІВ на міжнародному рівні необхідні певні регуляторні кроки. Міжнародні організації, зокрема ВОІВ, мають створити єдині, гнучкі рекомендації щодо правового статусу ШІ-контенту. Рекомендується впровадження двоступеневої системи, що надає обмежені *sui generis* права операторам ШІ для контенту, створеного за їхньої значної участі, тоді як контент, згенерований повністю автономно, має поміщатися у суспільне надбання.

Також необхідна уніфікація винятків для TDM на глобальному рівні, із чітким розмежуванням некомерційного наукового використання (де застосовуються широкі винятки) та комерційного використання. Для комерційного використання необхідно стимулювати розвиток цифрових бірж авторських прав (Digital Copyright Exchange)⁵¹ та моделей колективного ліцензування Big Data, щоб зменшити транзакційні витрати та запобігти «анти-спільності».

⁵¹ Digital Opportunity: A review of Intellectual Property and Growth — GOV.UK. URL: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a796832ed915d07d35b53cd/ipreview-finalreport.pdf>

Для забезпечення передбачуваності та стабільності у секторах, що базуються на стандартах (5G, IoT), необхідна посилена співпраця між антімонополюсними органами та судами ключових юрисдикцій (ЄС, США, КНР) для встановлення послідовних методологій розрахунку FRAND-ставок, що запобігають як hold-up, так і hold-out. Також потрібна розробка міжнародних механізмів, що обмежують використання ASIs, або створення спеціалізованих міжнародних форумів для вирішення SEPs-спорів.

Більше того, враховуючи критичну роль ноу-хау та Big Data в ІКТ, а також низький рівень їхнього міжнародного захисту, необхідно посилити транскордонні механізми охорони комерційної таємниці в рамках торговельних та інвестиційних угод.

Подальші наукові дослідження у сфері міжнародного регулювання ІВ в ІКТ мають бути зосереджені на наступних напрямках. Необхідний детальний аналіз економічних наслідків різних моделей ліцензування (добровільного, колективного та, у крайньому випадку, примусового) для навчання генеративного ШІ, з особливою увагою до фінансової стійкості креативної індустрії. Не менш важливим є комплексне вивчення перших судових рішень UPC, які стосуються патентоспроможності програмного забезпечення та врегулювання спорів SEP, для оцінки їхнього реального впливу на гармонізацію європейської патентної практики. Подальше дослідження правосуб'єктності, юрисдикції та застосовності альтернативного вирішення спорів (ADR/ODR) у метавсесвіті та у відносинах, пов'язаних з NFT також виступає необхідним у контексті створення адаптивних правових рамок, здатних реагувати на технологічні виклики.

Список літератури

“Analyzing Jurisdictional Challenges in Cross-Border IP Theft Cases Under Federal Law.” *Leppard Law. Federal criminal lawyers*. <https://federal-criminal.com/computer-crimes/analyzing-jurisdictional-challenges-in-cross-border-ip-theft-cases-under-federal-law-2/#:~:text=Common%20jurisdictional%20challenges%20in%20cross,and%20cooperation%20between%20legal%20systems>

“Artificial Intelligence 2025 Legislation”. National Conference of State Legislatures. <https://www.ncsl.org/technology-and-communication/artificial-intelligence-2025-legislation>

“Artificial Intelligence and Intellectual Property.” WIPO. <https://www.wipo.int/en/web/frontier-technologies/artificial-intelligence/index>

Abbott, Ryan. “The Artificial Inventor Project.” *WIPO Magazine*, WIPO (2019). https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2019/06/article_0002.html

Adams, R. “The Evolution of Intellectual Property Rights in the Digital Age.” *Journal of Modern Law and Policy*, 3(2), 52–63. (2023). <https://doi.org/10.47941/jmlp.1554>

Arnone, Gioia, and Marco Giacalone. Redefining Dispute Resolution Mechanisms for Digital Assets in the Metaverse: Exploring the Role of Blockchain and Emerging Technologies. *European Journal of Law and Technology*, Vol. 16No. 2 (2025). <https://ejlt.org/index.php/ejlt/article/view/1108>

Berkowitz, Jeffrey A., and Frank A. DeCosta. "Strategic Considerations for Defending Litigation over Standard-Essential Patents." Finnegan, 2024. <https://www.finnegan.com/en/insights/articles/strategic-considerations-for-defending-litigation-over-standard-essential-patents.html>.

Blackwell, L. "The death of article 17: how the CJEU in Poland V. parliament created a framework which prevents holding youtube liable for copy." *Southwestern Law School*, 2024. <https://www.swlaw.edu/sites/default/files/2024-06/9%20-%20Blackwell.pdf>

Bosher, Hayleigh. *WIPO Impact of Artificial Intelligence on IP Policy Response from Brunel University London, Law School & Centre for Artificial Intelligence*. https://www.wipo.int/documents/d/frontier-technologies/docs-en-artificial-intelligence-call-for-comments-org_brunel.pdf.

Caldwell, Mackenzie, What Is an "Author"?-Copyright Authorship of AI Art Through a Philosophical Lens, 61 *Hou. L. Rev.* 411 (2023). <https://houstonlawreview.org/article/92132-what-is-an-author-copyright-authorship-of-ai-art-through-a-philosophical-lens>

Copyright and Artificial Intelligence, Part 3: Generative AI Training. U.S. Copyright Office. <https://www.copyright.gov/ai/Copyright-and-Artificial-Intelligence-Part-3-Generative-AI-Training-Report-Pre-Publication-Version.pdf>.

Digital Opportunity: A review of Intellectual Property and Growth. GOV.UK (2011). <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a796832ed915d07d35b53cd/ipreview-finalreport.pdf>

Dornis, Tim W. "Standard-Essential Patents and FRAND Licensing—At the Crossroads of Economic Theory and Legal Practice," *Journal of European Competition Law & Practice*, Volume 11, Issue 10, December 2020, Pages 575–591, <https://doi.org/10.1093/jeclap/lpaa047>

Fernandez-Molina, Juan-Carlos, and Fernando Esteban de la Rosa. "Copyright and Text and Data Mining: Is the Current Legislation Sufficient and Adequate?" Portal. *Libraries and the Academy*, 24(3), 653-672. ISSN Online: 1530-7131. https://preprint.press.jhu.edu/portal/sites/default/files/12_24.fernandez.pdf; <https://hdl.handle.net/10481/92504>

Flynn, S. "Research Exceptions in Comparative Copyright Law." *Wolters Kluwer*, 2021. <https://legalblogs.wolterskluwer.com/copyright-blog/research-exceptions-in-comparative-copyright-law/>

Gaidartzi, Anthi, and Irini Stamatoudi. 2025. "Authorship and Ownership Issues Raised by AI-Generated Works: A Comparative Analysis" *Laws* 14, no. 4: 57. <https://doi.org/10.3390/laws14040057>

Gervais, Daniel. "Exploring the Interfaces Between Big Data and Intellectual Property Law." *JIPITEC* 10, no. 1 (2019). <https://www.jipitec.eu/jipitec/article/view/242/237>.

Heller M. A., Eisenberg R. S. Can patents deter innovation? The anticommons in biomedical research. *Science*. 1998 May 1;280(5364):698-701. PMID: 9563938. <https://doi.org/10.1126/science.280.5364.698>

Hogan Lovells. "EU Commission Finally Publishes Guidance on Article 17 DSM Copyright Directive." 2021. <https://www.hoganlovells.com/en/publications/eu-commission-finally-publishes-guidance-on-article-17-dsm-copyright-directive>.

International Aspects of Copyright. *LexisNexis*. <https://www.lexisnexis.co.uk/legal/guidance/copyright-the-international-system-enforcement>

Levi, Stuart D., and Mana Ghaemmaghami. "Copyright Office Weighs In on AI Training Fair Use." The Skadden Team, 2025. <https://www.skadden.com/insights/publications/2025/05/copyright-office-report>.

Miadzvedskaya, Lizaveta. "Encouraging FRAND-ly Negotiations: A Comparison of the United States and European Approaches to Allowing Injunctive Relief In Cases Involving FRAND-Encumbered Standard-Essential Patents." *The Washington University Global Studies Law Review*, v. 18, issue 3, pp. 723–759 (2019). <https://journals.library.wustl.edu/globalstudies/article/id/607/>

Mukaddam, Farah. "NFTs and Intellectual Property Rights." Norton Rose Fulbright, 2021. <https://www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/1a1abb9f/nfts-and-intellectual-property-rights>.

Nkai, Kelvin L. "AI-Generated Content and IP Rights: Challenges and Policy Considerations." Diplo, 2025. <https://www.diplomacy.edu/blog/ai-generated-content-and-ip-rights-challenges-and-policy-considerations/>.

Nobre, Teresa. "The Post-DSM Copyright Report: Article 17." Communia, 2024. <https://communia-association.org/2024/05/13/the-post-dsm-copyright-report-article-17/>.

OMPI. "Management of academic intellectual property and early stage innovation in countries in transition." WIPO, 2010. <https://www.wipo.int/publications/es/details.jsp?id=4117&plang=EN>

Peguera, Miquel, The DMCA Safe Harbors and Their European Counterparts: A Comparative Analysis of Some Common Problems (September 4, 2009). *Columbia Journal of Law & the Arts*, Vol. 32, p. 481, 2009, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1468433>

Pentheroudakis, Chrysoula, and Justus A. Baron. *Licensing Terms of Standard Essential Patents*. European Commission, 2017. <https://dx.doi.org/10.2791/32230>.

Portnov Michael. AI Patent Eligibility: Observations and Lessons for the U.S. and China – Fish & Richardson. <https://www.fr.com/insights/thought-leadership/articles/ai-patent-eligibility-observations-and-lessons-for-the-us-and-china/>

Seckin, Yasemin. "The Role of Intermediary Liability in Balancing Copyright Law in the Digital World." In: *Comparative Law Working Papers*, (7) 2. (2023). <https://acta.bibl.u-szeged.hu/86682>

Sklaroff, J. M. "Smart Contracts and the Cost of Inflexibility." *University of Pennsylvania Law Review*, 166 (1): 263-303. (2017). https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=p_rize_papers

Sun, Haochen. "Redesigning Copyright Protection in the Era of Artificial Intelligence." *Iowa Law Review* 107 (2022): 1213–1251. University of Hong Kong Faculty of Law Research Paper No. 2022/47. <https://ssrn.com/abstract=4194558>.

"The implementation challenge of art. 17 CDSM directive: an "institutional" option?" Maastricht University, 2021. <https://www.maastrichtuniversity.nl/blog/2021/05/implementation-challenge-art-17-cdsm-directive-%E2%80%99Institutional%E2%80%9D-option>

Tsilikas, Haris. Anti-suit injunctions for standard-essential patents: the emerging gap in international patent enforcement. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, Volume 16, Issue 7, July 2021, Pages 729–737, <https://doi.org/10.1093/jiplp/jpab027>

Xalabarder, Raquel. "Copyright: Choice of Law and Jurisdiction in the Digital Age," Annual Survey of International & Comparative Law: Vol. 8: Iss. 1, Article 5 (2002). <http://digitalcommons.law.ggu.edu/annlsurvey/vol8/iss1/5>

Xiang, Joy Y. "Intellectual Property, Antitrust, and Access to Essential Technologies." *Lewis & Clark Law Review* 26, no. 4 (2023). <https://lawcommons.lclark.edu/lclr/vol26/iss4/4>.

Андрощук Г. Інтелектуальна власність і штучний інтелект: хто автор? <https://doi.org/10.15407/jai2022.01.166>

Гутий Б. В. Блокчейн та захист інтелектуальної власності: перспективи впровадження. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2025.1/09>

Дубняк М. Правові підходи в законі ЄС про штучний інтелект: досвід для України. Інформація і право. 2024, № 2 (49), С. 102–118. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.3\(50\).311600](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.3(50).311600)

Заярний О. А. «Законодавче забезпечення розробки і застосування технологій штучного інтелекту в умовах війни та європейської інтеграції України». <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-559-4-12>.

Касич А. О., Яковенко Я. Ю., Ключ Ю. М., Динько І. Ю. «Штучний інтелект та інтелектуальна власність у креативній індустрії: можливості і виклики». *Вісник НТУ «Харківський політехнічний інститут»*, 2023. <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2023.6.77>.

Корогод І. «Патентування програмного забезпечення: як це бачать ЄС та США». *Sayenko&Kharenko*, 2025. <https://sk.ua/uk/patentuvannja-programnogo-zabezpechennja-jak-ce-bachat-ies-ta-ssha/>.

Кочина О. С. «Міжнародно-правовий досвід захисту авторських прав у всесвітній інтернет-мережі та перспективи його застосування в Україні». *Часопис цивілістики*, вип. 37, 2020. <https://doi.org/10.32837/chc.v0i37.356>

Кузьменко О., Чорна В., Островський С. «Правове регулювання запровадження та використання штучного інтелекту». *Київський часопис права*, 1, 2024: 173–177. <https://doi.org/10.32782/klj/2024.1.23>.

Майданик Л. «NFT: Приватноправовий погляд через зв'язок з авторським правом». *Теорія і практика інтелектуальної власності*, № 1 (2022). <https://doi.org/10.33731/12022.258183>

НБУВ. Актуальні проблеми інтелектуальної власності в інформаційній сфері. *Інформаційно-аналітичний дайджест*, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, № 2. 2024. https://nbuviap.gov.ua/images/informaciyni_vidanya/akt_problem_intelekt_vlasnosti/2025/2025_Aktualni_problemu_no01.pdf.

Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні. А. І. Шевченко, С. В. Барановський, О. В. Білокобильський та інші; за заг. ред. А. І. Шевченка. Київ: Інститут проблем штучного інтелекту, 2023. https://doi.org/10.15407/development_strategy_2023.

Тимошенко Є. А. Правова природа штучного інтелекту: проблеми і перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 424–425. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/104>

Тюрю Ю. «Визначення поняття адміністративно-правового регулювання діяльності зі створення, впровадження та використання штучного інтелекту в Україні». *Науковий журнал «Juris Europensis Scientia»*, 3 (2022): 72–78. <https://doi.org/10.32782/chern.v3.2022.14>.